

Herrietako euskara elkarteen goranzko fenomenoarekin batera, euskararen aldeko mugimendu sozialaren aldaketa nabarmenak (planteamendu teorikoetan, ihardueran eta egituretan) gertatu dira azken urte hauetan.

Bestalde, elkarteen arteko harremanbide bat proposatua izan da eta, egun oraindik hezur mamitu ez bada ere, bere oinarriak aztertzen ari da Euskara-Elkarteen Topagunea osatu ahal izateko. Euskara-elkarteen jatorria eta norabidea aztertzen da artikulu honetan eta, horretarako, lehenik eta behin bere inguru hurbila deskribatzen da Euskal Herrian Euskaraz eta Euskal Kulturaren Batzarrea erakundearen aipamen labur batzuk eginez.

EUSKARA ELKARTEAK: JATORRIA ETA NORABIDEA

Iñaki Arruti Landa

SARRERA

Udako Euskal Unibertsitateak antolaturiko ikastaroan eskainitako hitzaldi hau osatzeko bi informazio-iturri erabili ditut.

Bata, artikulugile honek Kike Amonarriz jaunarekin batera 1993. urtean EHUk antolatutako XII. Udako Ikastaroaren barnean eta *Hizkuntzaren berreskurapenaren aldeko mugimendu sozialak* deituriko mintegian *Euskararen aldeko mugimendu sozialak gaur egun* izenburupean prestatutako ponentzia (ponentzia honen laburpena Kike Amonarizek AEDren 10. urteurrenean izandako Herrietako Euskara-Elkarteei buruzko Jardunaldiatarako prestatu zuen eta izenburu beraren pean Jazten aldizkariaren 8. zenbakian argitaratu zen).

Bestea, egun eztabaida-prozesuan dagoen *Euskara-Elkarteen Topagunea* ren eztabaida-txostena da.

ARTIKULUAREN KOKAPENA

• Euskara-elkarteez hitz egiteko, ordea, lehenik eta behin bere ingurune hurbila deskribatzen da. Deskribapen hori aberasteko, Euskal Herrian Euska-

raz taldeen eta Euskal Kulturaren Batzarrearen aipamen labur batzuk egiten dira, izan ere, esan baikenezake udalerrietako euskararen aldeko mugimendu sozial egituratua 1979. urtean hasten dela EHE taldeekin.

MUGIMENDU SOZIAL EUSKALTZALE BERRIAREN SORRERA: EUSKAL HERRIAN EUSKARAZ

- Euskal Herrian Euskaraz mugimendua, 1979ko azaroaren 4an sortu zen. Mugimendu honen sorreran udalerrikako egituraketak izango duen garrantzia izenean bertan isladatzen da. Bere definizioan plurala erabiltzen da eta ez singularra: Euskal Herrian Euskaraz taldeak.

- Sorrera-datak eta burututako lehen ekintzak, argibide anitz ematen ditugute:

- Euskal Autonomi Estatutua 1979eko urriaren 25ean onartu zen eta talde hau handik bi astera sortuko da.

- Bere lehen ekintza, erakunde ofizial berrietan euskarak jasaten zuen bazterketa salatzeko 45 lagun Euskal Kontseilu Nagusiko Egoitzan entzerratzea izango da (1979-XII-21).

EZAUGARRI NAGUSIAK

- Taldearen izaera definitzen duten puntuen artean honako hauek aurkitzen ditugu¹:

- a) *Elkarteen izaera berezia, errebindikatzaileria eta borrokatzaileria izango da (...)*

- b) *Errebindikapen eta salaketa hori ekintza praktikoetan azalduko da.*

- d) *Elkarte hauek autonomoak izango dira edozein partidu politikorekiko (...).*

- Abiapuntuko ideia hauek, beraz, garbi uzten dizkigute talde hauen filosofiaren oinarritzko ezaugarriak:

- Alderdi politikoen eta eskuratu berri diren erakunde euskararekiko utzikeriaren salaketa.

- Talde zabal eta irekia izateko borondatea.

- Salaketa eta borroka-kontzeptuak izango dira beren ekimenaren ardatza.

1) EUSKAL HERRIAN EUSKARAZ, 1979ko azaroaren 4a, *Elkarteren Agiria* Durango.

2) EUSKAL HERRIAN EUSKARAZ (izenik gabeko aldizkari-txoa), 1981, *Euskara normalizapen bideetan* artikulua. Donostia.

**«Esan baikenezake
udalerrietako
euskararen aldeko
mugimendu sozial
egituratua 1979. urtean
hasten dela EHE
taldeekin»**

-Euskalgintza esparru berrietara zabaltzeko borondatea.

BURUTUTAKO LEHEN EKINTZAK

• Ideia horien inguruan taldeak 1979-81 epean burutzen dituen lehen ekintzak ere maila honetakoak dira:

- Entzerronak.
- Errotuluenezabaketa.
- Euskararen aldeko manifestaldiak
- Komunikabideak: itxialdiak eta kanpainak.

MUGIMENDUAREN LEHEN GARAPEN-FASEA

• Aktibismo hutsak markatutako lehen epe honen ondoren ikuspegi zabalago bat agertzen da. 1981eko maiatzean datatutako agiri batean irakur genezakeen bezala, helburua zehaztu egiten da: *Euskararen erabilpenaren dinamika bat sortzea.*

• Eragin-esparru nagusienak aipatzean ondorengo lauak azaltzen dira: irakaskuntza, administrazioa, komunikabideak eta zerbitzu publikoak.

• Azkenik eta agiri berean, gerora begira EKB izango denaren lehen zirriborroa aurki daiteke.

• Ideia horietan oinarrituta, puntu hauek azpimarratuko genituzke:

-Euskal Herrian Euskaraz taldeek, salaketa-lanaz aparte, udalerrietan beste alor batzuk jorratzeari ekingo diote. Ekinbide hauetan, ordea, alde nabarmenak izango dira herritik herrira.

-Herrietako Euskal Herrian Euskaraz taldeek udalei eta alderdi politikoei zuzenduko dizkiete beren eskaerak «*Euskara benetan Gure Udaletan*» kanpainaren bidez.

-Euskal Herrian Euskaraz-en inguruan baina era autonomoan mugituko diren taldeak ere sortu eta garatuko dira, udalerrietako lanari hertsiki lotuagoak.

-Mugimendu hau guztia Hegoaldean kokatuko da.

• Talde hauek guztiak eta filosofia hau 1981-1984 urteak bitartean gauzatu dira.

HASIERAKO ESTRATEGIAREN MUGAK ETA LEHEN BIHURGU- NEA

ETENA

- Lehen epe honen ezaugarri nagusia herri-mugimenduaren eta erakundearen artean sortzen den etena izango litzateke:

-EHE taldeek, beren ihardueraren ardatz modura euskararen marko juridikoaren salaketa hartuko dute, ezker abertzalearen esparruan kokatuz.

-Legeria izan da urteetan administrazioaren eta mugimendu sozialaren arteko liskar gehien eragin dituen gaia.

-Euskarari dagokionez, eztabaida puntu hauetan kokatuko da:

.Euskararen lege markoaren alde/aurka
.Elebitasuna/Elbakartasuna

-Egoera hau, gainera, herrietan funtzionatzen ari ziren beste mugimenduetara zabalduko da, instituzioen eta herri-mugimenduaren arteko lezea sortuz, maila guztietan.

- Etenaren ondorioak ezagunak ditugu: mugimendu sozial euskaltzalearen «ghetizazioa» eta maila batean (auto)marjinazioa eta erakundeek bide paraleloak eraikitzea.

ETENAK UDALERRIETAN IZANDAKO ERAGINA

- Udalerrietan egoera honek ondorio zuzenak izan zituen:

-Mugimendu sozialak «abangoardiaren» eskemak erabiliko ditu:

.Jendez talde murrizak izan dira.
.Partaidetza joera soziopolitiko jakinetara mugatu da.
.Sektore sozialetan ia ez dute presentziarik izango.
.Herriko bizitza soziokulturalean, periferian kokatu dira. Ekintza puntualez gain, beste ezer gutxi egin da.

- Muga horiek areagotu egin ziren udalerrri askotan Euskara Zerbitzuak edo Batzordeak sortzearekin. Iharduera gehienak Udalaren esku geratu ziren;

3) EKB, 1984, *Euskararen normalkuntza*, Euskal Kultur Sailen arteko Kongresua. (Txosten fotokopiatua). Donostia.

«Lehen epe honen ezaugarri nagusia herri-mugimenduaren eta erakundeen artean sortzen den etena izango litzateke»

ez zen jakin funtzio-banaketa egokirik egiten eta Taldeak funtzioz «hustu» eta «presio-talde» huts izatera kondenatu ziren.

ONDORIOAK

- 1985-89 urteetan hainbat talde desagertu egingo da.
- Euskal Herrian Euskaraz gero eta areago bihurtuko da nazio-mailako ihar-duera eta kanpainak bultzatuko dituen talde bat.
- Mugimendu berrien sorreran gelditu egingo da.
- Epe honetan, beraz, herri-mugimenduaren ahultze-prozesua gertatuko da eta egoera honi irtenbide bat aurkitzeko asmotan EKB eratuko da.

KOORDINAZIOAREN ALDEKO APOSTUA: EKB

EZAUGARRI NAGUSIAK

- 1983ko martxoaren 12an aurkeztu zen, bere burua honela definituz

-(...) topagunea eta elkargunea

-Kultur erakundea, inolako talde politiko nahiz soziali lotu gabea (...)

-Euskal gizartea euskarari buruz jabearazteko eta Euskararen eta euskal kulturaren normalkuntza sustatzeko, eskakizun, ekintza, eta plangintza bateratuetarako oinarri zabala.

- Bere eginkizun nagusiak 4 ardatz hauen inguruan kokatu zituen:

-Gizartea jabearaztea

-Ekintza bateratua

-Eskakizunak

-Plangintza orokorra

EKINBIDEAK

- EKBk garatu dituen ekinbideak maila askotakoak izan dira. Batzuk aipatzearren, Euskararen Egunak, Sailez-saileko topaketak, Matrikulazio-kanpainak, egitasmo bereziak...

- Horiekin batera, bere zerbitzuak antolatuz joan da: Dokumentazio-Zentrua, BAT soziolinguistika-aldizkaria, Aholkularitza Juridikoa...

• Aportazio teorikoak:

- Euskararen Plangintzarako Oinarriak⁴
- Hizkuntz Normalkuntzarako Ekinbideak Udalerri mailan⁵

OZTOPOAK

• Asmo berrien aurretik zetorren inertzia izango dute oztopo nagusi:

-Erakundeek jaiotzatik beretik hartuko dute EKB ezker abertzalearen inguruko mugimendutzat.

-EKBren jaiotza tentsiozko testuinguru horretan eman zen eta, asmoak bestelakoak izan arren, bere partaidetzaren esparrua, erakunde nahiz pertsona-mailan, esparru politiko-sozial jakin batera mugatua geratuko da, salbuespenak salbuespen.

• Hasierako ideia koordinazioaren filosofia herrietara transmititu eta herri mailako EKBak sortzea izan bazen ere, muga eta oztopo horiek guztiek lehendik ere ahulduta eta zokoratua zegoen mugimendua (ber)sortzea eragotzizuten.

EUSKALGINTZA BERRIAREN OINARRIAK ETA ERAGILEAK: 1990-1993

• 1986tik 1989ra doan epe honetan, gaur egun sortzen ari den egoera berriaren haziak eta oinarriak aurkituko ditugu. Esan genezake, beraz, azken hamabost urteek ezaugarri amankomun bat izan dutela euskalgintzan: «atomizazioa».

• Atomizazio horren eragile nagusia, ikusi dugunez, alderdikeriaren transbertsalizazioa izan da. Transbertsalizazio hori, gizarte-bizitzako hainbat alorretan bezalaxe, euskalgintzan ere eman da. Hau da, euskalgintzan ziharduten indar nagusiak alderdien diskursoetara belaunikatu dira, edo belaunikatu ez direnean hauen eskuetan erori dira, edo eskuetan erori ez direnean ez zaie utzi ihardun ez-alderdikoia garatzen.

• Transbertsalizazio honek, elkarrekin ihardun behar zuten euskalgintzako erakundeen harremanetan usteltze-bidea eragin du. Hau da, oinarritzko amankomuneko puntuak, erakundeen arteko osagarritasuna eta elkarlan erreala bilatu beharrean, oinarritzko puntuetan desadostasunak, erakundeen

4) JAKIN ALDIZKARIA, 1985. urtarrila-martxo, Euskararen Plangintzarako Oinarriak, 34 zk.

5) UEUko SOZIOLOGIA SAILA - EKB, 1991, Hizkuntz normalkuntzarako ekinbideak udalerri mailan: Planifikaziorako orientabideak, Bilbo.

6) JULEN AREXOLA-LEIBA, Euskal Kulturaren Urteak 92. Argia. Mahaingurua.

«Hasierako ideia koordinazioaren filosofia herrietara transmititu eta herri mailako EKBak sortzea izan bazen ere, muga eta oztopo horiek guztiak lehendik ere ahulduta eta zokoratua zegoen mugimendua (ber)sortzea eragotzi zuten»

arteko nagusikeria eta aurkakotasun erreala bilatu dira, bai aurkitu ere saiatu den modura saiatuta. Ondorio txar asko ekarri ditu jokaera honek, besteak beste, inkomunikazioa, denbora asko alferrik galdu izana, etsipena... «Nik esango nuke aurreratu ahal izango genukeenaren herena aurreratu dugula, hain zuzen ere, indarrak oso norabide desberdinetara bideratu ditugulako. Egitekoa hizkuntz komunitate baten egituraketa baldin bada, orain arte ez gara parametro horietatik abiatu (...)»⁶.

• Hala ere, euskalgintza zulo horretatik ateratzen ari dela eta ARO BERRI BATERA SARTZEN ARI DELA esatera ausartzen gara.

• Aro berri baten hasieran gaudela esateko ditugun indikatzaileak, aurreko hamarkadan bide okerretik ibili garela esateko erabili ditugun berberak dira. Indikatzaile hauek, ordea, balore negatiboak izatetik neutroak eta positiboak izatera pasatzen ari dira. Hau da, jendea (ondoren erakundeak) bere «txokoetatik» atera da eta komunikazio-kanalak irekitzen ari da, ilusio berri bat sortzen ari da.

• Aldaketa hau, ordea, ez da berez eman, zenbait faktorek eraginda ari da gauzatzen.

• Pertsona-mailan gertatu ohi den modura, gizarte-mailan ere edozein prozesu kontzienteak hiru urrats nagusi ditu: nahi izatea, jakitea eta egitea (motibazioa, ezagupena eta erabilpena). Hiru urrats hauek eduki berriz osatuz doazen heinean eta pertsona-mailatik gizarte-mailara garatuz doazen heinean ari da aipatu aro berria eratzen.

HAMABOST URTEKO ESPERIENZIA (BORONDATEA)

• Euskalgintzako hainbat jenderentzat azken hamabost urte honetako dinamika goia jo du. Dinamika horrek ondorioztatzen zuena eta norberak zuen euskaldun izateko nahia zein euskararen biziberritze-saioretan partehartze-ko gogoa ez zetozen bat. Eta hori horrela gertatu da herri-ekimenaren gune oso aktiboetan.

• Sentimendu edo gogo mailan analisi hau nahikoa hedatua zegoen, eta dago, bai euskalgintzan, bai gizarte-bizitzako beste hainbat alorretan. Herritarrak alderdi politikoen omnipresentziaz okitzen hasiak zeuden, eta daude.

• Esperientzia bat frustrantea ez izateko, ordea, modu bakarra dago: esperientzia txar hori aztertzea, gaizki egindakoa arrazionalizatzea, gaizki egindakoaz ere ikastea eta hori norberaren ezagupenera bameratzea. Momentu

honetan horrelako aldaketa-prozesu bat nabarmentzen ari da.

- Berehala aztertu behar ditugun Euskara Talde gehienek sorrera-prozesuetan, badago oso esanguratsua den puntu amankomun bat: kasu askotan proiektuen sustatzaile nagusietakoak Euskara Zerbitzuetako teknikariak izan dira. Hain zuzen ere, hauetxek izan dira garbikien ikusi dutenak erakundeetatik —udaletik— bakarrik ezin dela normalizazio-prozesua gizarteratu eta horretarako herri-ekimen berri bat behar dela.

JOSE MARI SÁNCHEZ CARRIÓN «TXEPETX» (EZAGUTZA)

- Azken pasarte horietako batean esandakoa egina zuen ordurako Txepetxek. «*Un futuro para nuestro pasado*»⁷ liburuan, besteak beste, euskalgintzan ziharduen hainbat euskaltzaleri bere ezintasunean zergatikoak azaltzeaz gain, hartu beharreko norabide berria formulatzen dio. Euskal gizarte-hizkuntzalaritzak urrats kualitatiboa emateaz gain, herri-ekimenari bere erantzukizuna (bigarren axioma), bere nolakotasuna eta bere egunerokotasuna argitzen dizkio.

- Gero eta gizarte-eragin nabarmenagoa bereganatzen ari den tesi honek, euskararen galera-prozesua eta normalizazio-urratsak arrazionalizatu eta esplikatzen egiten ditu. Hizkuntzen bizitzaren teoria oso bat da.

- Lan honek, beraz, herri-ekimenaren eta, oro har, euskalgintzaren egoera arrazionalizatu egiten du. Herri ekimenaren zati garrantzitsu batek intuitiboki sentitzen zuena era logiko eta koherente baten bidez azaldua ikusten du eta beronekin identifikatu egiten da.

- Irtenbidearekin ere gauza bera gertatzen da. Jende askok zuen ustea modu logikoz azaldua ikusten du eta bere egiten du bertan esandakoa. Pasarte hau izan daiteke norabide berriaren erdigunea⁸.

«LOEUSKALDUNA UN NOHA ALCANZADO UNA FORMULACION POLITICA INDEPENDIENTE. Construirlo es la llave maestra de la salida de la situación. Y para construirlo los euskaldunes deben abandonar las falsas perspectivas de formulaciones políticas que los atomizan, los disuelven y los suplantán, y unirse en una nueva perspectiva que antepone a cualquier objetivo el restablecimiento de la nación EUSKALDUN. Sólo a partir de él, y ya desde el euskara, es posible para los euskaldunes desdoblarse en opciones políticas diferentes, del signo que sea, pero siempre con la conciencia firme de la unidad en lo euskaldun (...).

7) JOSE Mª SÁNCHEZ CARRIÓN, 1987, *Un futuro para nuestro pasado*, Donostia. Argitalpen librea.

8) JOSE Mª SÁNCHEZ CARRIÓN, Op. Cit. 272. orria.

9) JOSE MARI ZEBERIO, Euskal Kulturaren Urtekarria 92. Argia. Mahaingurua.

10) JAZTEN ALDIZKARIA 3zk. 1990eko abendua, «Zer da AED?, Zer dago atzetik?». AED. Arrasate.

«Atomizazio horren eragile nagusia, ikusi dugunez, alderdikeriaren transbertsalizazioa izan da. Transbertsalizazio hori, gizarte-bizitzako hainbat alorretan bezalaxe, euskalgintzan ere eman da»

Para el euskara el problema no es de alternativas (estado vasco/estado español), sino de prioridades (vivir/no vivir). El euskara necesita vivir, garantizar su supervivencia. Y para ello por el momento la única alternativa consiste en que los euskaldunes, compactándose de nuevo, conduzcan a su euskara desde la sub-vivencia hasta la vivencia más plena».

ARRASATE EUSKALDUN DEZAGUN (ERABILERA)

- Euskararen aldeko herri-ekimena, beraz, hamarkada nahasia bizi ondoren, egindako hanka-sartzeaz jabetu (ongi egindakoak ere asko dira) eta esperientzia horretaz ikasten hasten da. Intuizio-mailan nabarmentzen zen horrek zentzu osoa hartzen du Txepetxen lanarekin, eta honek bide berriak zabaltzen dizkio euskararen aldeko herri-ekimenari.

- Nahia oinarrian bazegoen, ezagupena (jakintza) nahi horrekin bat egiten zuen teoria oso batek ematen zuen, baina hori errealitate egiteak beste kontu bat zirudien.

- Arrasatek, ordea, eginkizun berezia bete du puntu honetan:

- Zenbaitzuk ezinezkoa zela ziotena egin egin zuten.

- Alderdikeriak sortutako etena gainditu egin zuten.

- Azpimarratzekoa da bere historian zehar era guztietako erakunde eta talde euskaltzaleen errekonozimendua bildu duela AEDk: HPIN, Udalak, EHE, EKB, etab. «AED eta horrelakoetatik benetan gustatzen zaidana zera da: gehitzen duten guztiak sartu zakura, zamatzen dutenak ez noski»⁹.

- Nahiz eta Arrasate Euskaldun Dezagun elkarteak 1983an jaiotzea, hau da, oso garai politizatu eta iskanbilatsuan, iparrari eutsi eta egin nahi zuen hura egiteko hartu beharreko erabakiak hartu izan ditu. Transbertsalizazio politikoari aurre egin eta lehentasunezkoa zen euskal hizkuntz komunitatearen egituraketari ekin zion hasiera-hasieratik.

- Horretarako, euskararen aldeko dinamika ez-alderdikoia eraikitzea lortu zuen eta horren oinarrian herri honi egin dion aportaziorik interesgarriena gauzatu zuen: ideologia desberdinetako euskaltzaleek euskararen alde elkarrekin ihardun zezaketela frogatzea.

- Emandako urratsak laburki azaldu behar badira, hauek lirakeke: nahiz eta pentsakera politiko desberdinetakoak izan, euskararentzat garrantzitsuak ziren pertsonak (euskara beraiantzat garrantzitsua zutenak) elkartuz hasi

ziren; honek herriko euskaldunengan sinesgarritasuna sortu zuen eta komunitatea egituratzen hasi ziren; ondoren eta gaur egun, euskararentzako funtzioak berreskuratzen ari dira (administrazioa, komunikabideak...), honek era berean aurreko urratsak sendotzen dituelarik.

- Hauek guztiak Txepetxek lanaren erdi-erdian daude. Teoriak dioena praktikan frogatzen hasiak ziren eta praxi hori teoriak dituen zutabeetan oinarritua dago (nahiz lehenagokoa izan).

- Hiru faktore hauen konbinaketak, hau da, aurreko dinamikarekiko aldaketa-nahiak, dinamika berriak behar lituzkeen ezaugarriak ezagutzeak eta horren adibide bat izateak eragin du euskararen aldeko herri-ekimena aro berri baten atarian aurkitzea.

EUSKARA-ELKARTEAK

- Aro berri honek udalerrian du bere abiapuntua. Pertsona zehatz batzuk, aurreko esperientzian oinarriturik eta ezagupen osatuagoz, ekintza berri bati ekiten diote, eta hori udalerrri-mailan hasten da gauzatzen.

- Udalerrri-mailak oinarrizko garrantzia duelakoan gaude. Izan ere, herritar gehienon egunerokotasuna udalerrriak jasotzen dituen esparruetan (familia, lagunartea, irakaskuntza...) oinarritzen da.

- Esparrua ezezik, hizkuntz komunitatearen egituraketak ere unitate-zentzua hartzen du udalerrri-mailan, udalerrriko bertako herritarren arteko harremanak herritar horien harremanen zatirik handiena osatzen duten heinean.

- Halaber, herritarren eta agintarien arteko harremana estuago den bezalaxe, herri-ekimenaren eta administrazioaren (udalaren) arteko harremana zein lankidetzaz errazagoa eta funtzionalagoa izan ohi da udalerrri-mailan nazio-mailan baino.

- Euskara-elkarteen ezaugarriak karakterizatzeko saiakera bat egin genuen 1993. urtean eta orduan funtzionatzen ari ziren 20 euskara-elkarte aztertu genituen.

- Euskara-elkarte horietatik gehienak lehen azaldutako hiru faktoreen inguruan osatu dira:

-Elkarte horien sorrera-prozesuan parte hartu duten pertsonen artean

«Euskalgintza zulo horretatik ateratzen ari dela eta "aro berri batera sartzen ari dela" esatera ausartzen gara»

«Gizarte-mailan ere edozein prozesu kontzienteak hiru urrats nagusi ditu: nahi izatea, jakitea eta egitea (motibazioa, ezagupena eta erabilpena). Hiru urrats hauek edukin berriz osatuz doazen heinean eta pertsona-mailatik gizarte-mailara garatuz doazen heinean ari da aipatu aro berria eratzten»

aurreko hamarkadan euskararen aldeko herri-ekimenean ihardundako jendea dago, kasu batzuetan herri horietan aurretik zeuden taldeetan ibilitakoak. Zaharren eskarmentua eta berrien gaztetasuna uztartu dira.

-Txepetxan lana izan da eragileen iharduna teorikoki gidatu duena.

-AED izan da hain beharrezkoa izan den erreferentzia praktikoa.

•Elkarte hauen ezaugarri amankomuna (lehen aipatu ditugunez gain), bere sorrera prozesuan, ikastolen sorrera-prozesutik gertatu ez den bezala, pentsakera desberdineko euskaltzaleak bildu izana da, honek, euskaldunengan erreakzio positibo bat («bazen garaia» modukoa) eragin duelarik. Aurkezpen «jendetsuak» ezagutu dituzte talde gehientsuenek.

•Laburki azaltzearren, AEDren kasuan bezala (nahiz hau intuitiboa izan eta egungoa erreferentzia teorikoduna), espazio sinbolikoa nuklearizatu da (pentsakera desberdineko hiztun kontzienteak elkartu, hausnartu eta dinamika sozial bateratu batean jarri), hizkuntz komunitatea egituratzen hasi da (oraingoz euskaldunak batuz eta ikastolekiko zuten erreferentzia egungo lehentasunetara zuzenduz) eta beren iharduna funtzioen berreskurapean zentratu dute (eskolorduz kanpoko iharduerak, komunikabideak, kultur ekintzak, sentsibilizazio-iharduerak, harreman-sareak, hitzarmengintza...)

•Eskema berari jarraikiz, esan genezake aurreko hamarkadako euskararen aldeko herri-ekimenak ez zuela euskaldun kontzienteak elkartzea lortu (espazio sinbolikoa nuklearizatu), eta ondorioz, euskal hizkuntz komunitatea ezin izan zen egituratu, ezerk ez baitzuen alderdi politikoek gizartean sortutako konpartimentalizazioa gainditzeko adinako sinesgarritasunik lortu, eta beraz, beren iharduna egunerokotasunean eta funtzioen berreskurapean kokatu beharrean (kokatzen saiatuta ere seguruenik ez zuen bideragarritasunik izango), dinamika soziala lortzeko saiakeran antzuak izan diren diskurtsoetan kokatu zen (legeriarena kasu).

•Planteamenduen aldetik emandako jauzi koalitatibo honek, sinesgarritasuna ezezik praktika erreala ere lortu badu ere, egunerokotasunak beste hainbat oztupo izaten ditu, eta ekimen berri hauek antzutu ere egin ditzake.

•Zer nahi den argi dago, nola lortu behar den ere bai, baina lortzea beste gauza bat da. Dinamika sozial bat eratzeko saiakeraren bat egin duenak ongi ulertuko ditu hitzok.

•Aipatu dinamika sortu den edo sortzen ari den herrietan tapagailu poli-

tikoa askatzen ari bada ere, erakunde eta dinamika bat sortarazteak hizkuntz planteamenduak ezezik, funtzionamendu-planteamenduak ere oso kontuan izan behar ditu (baliabide pertsonal, ekonomiko eta materialak, nahien eta ahalbideen erritmoak, harremanen mundu korapilatsua, ezin ikusiak...). Horren froga gisa, esan genezake talde gehientsuenek denbora luze xamarra eman diotela eraketa-prozesuari (6 hilabete/urtebete inguru).

• Beraz, euskararen aldeko herri-ekimena udalerrri-mailan aro berri baten atarian dagoela esan daiteke, nahiz eta herriz herri duen garapen-maila oso desberdina den.

SORRERA-DATA

• Sorrera-datari dagokionez, 4 multzo osatuko genituzke:

a) 1983 baino lehenagotik datozenak eta duela bizpahiru urte berantolatatu direnak (Elgoibarko *Izarraeta* Legazpiko *Hots*).

b) 1983-1989: Arrasate eta Aretxabaleta.

d) 1989: Bizkaian sortutako aurrekinak: Durango eta Ermua.

e) 1990<: Herrietako Euskara-Taldeen goranzko fenomenoaren abia da:

-1990: Tolosa, Bergara eta Oñati.

-1991: Eskoriatza, Lasarte-Oria eta Donostia.

-1992: Eibar, Andoain, Zumarraga-Urretxu, Barakaldo, Errenteria (eta Debagune federazioa).

-1993: Portugalete, Gasteiz, Beasain.

Prestaketa-fasean: Bilbo, Hernani, Antzuola, Malerreka, Pasaia...

• Ikus dezakegunez, fenomeno hau goranzko fenomenotzat har dezakegu, gero eta gehiago baitira sortzen ari diren taldeak.

TALDEAREN IZAERA

• Ia denak Kultur Elkartea modura eratu dira eta bazkide figura sortu dute (elkartearen ihardunak lagundu nahi duen pertsona), normalean 3 partaidetza-mota desberdinekin:

-Lantaldeetan lanean (talde-militantea).

-Noizik eta behingo laguntza (talde-sinpatizantea)

«Euskara Talde gehienek sorrera-prozesuetan, badago oso esanguratsua den puntu amankomun bat: kasu askotan proiektuen sustatzaile nagusietakoak Euskara Zerbitzuetako teknikariak izan dira. Hain zuzen ere, hauetxek izan dira garbikien ikusi dutenak erakundeetatik — udaletik— bakarrik ezin dela normalizazio-prozesua gizarteratu eta horretarako herri-ekimen berri bat behar dela»

«Euskararen aldeko herri-ekimena, beraz, hamarkada nahasia bizi ondoren, egindako hanka-sartzeaz jabetu (ongi egindakoak ere asko dira) eta esperientzia horretaz ikasten hasten da»

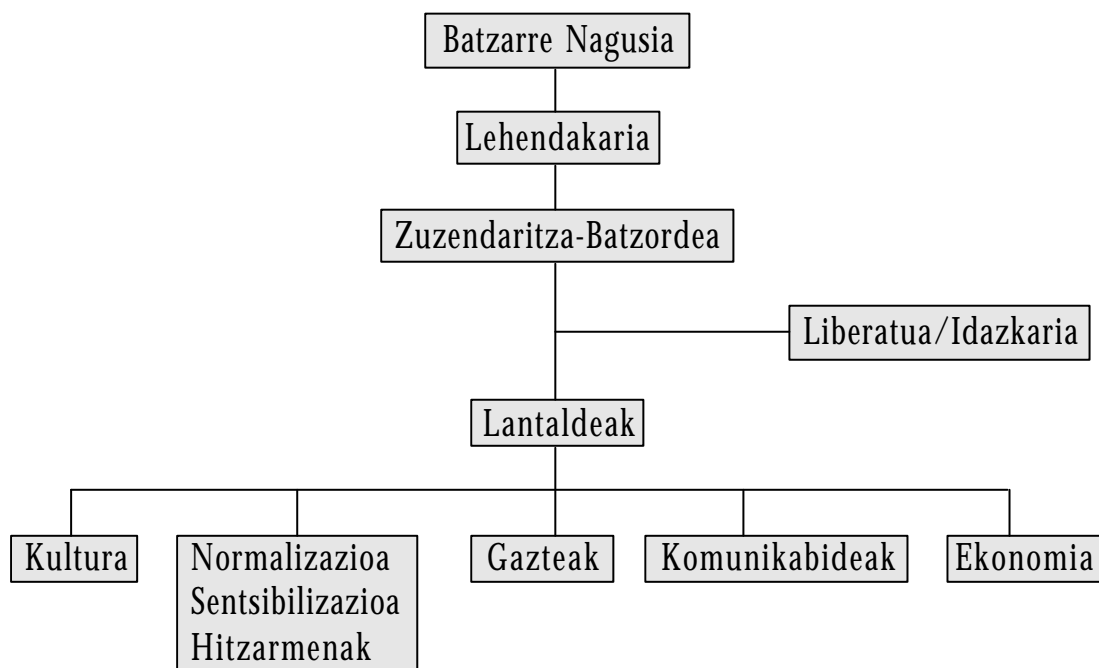
-Soilik kuota ordaintzea (talde-laguntzailea).

- Urtean 4.000-5.000 pta. inguruko kuota dute gehienek (langabetu eta gazteentzako erraztasunekin).
- Batez beste 200-300 bazkide inguru dute.

BARNE-ANTOLAKETA

• Barne-antolaketari dagokionez, edozein kultur elkarteren antzera, bazkideak urtean behin biltzen dira eta Batzarre Nagusi horretatik urtebeterako edo birako Zuzendaritza-Batzorde bat aukeratzen da. Bertan, ohizko karguez gain, lantaldeetako partaide edo arduradun batzuk egoten dira. Zuzendaritza-Batzordea elkartearen urtearen urtean zeharko norabideaz arduratzen da.

- Euskara-taldeen organigrama estandarra honako hau litzateke:

1993KO EGITASMOAK

• 1993rako Euskara-Talde horiek prestatutako egitasmoen lan-ardatz nagusiak honako hauek ziren:

-Kultur ekintzak (talde guztiek): hitzaldiak, mahai-inguruak, ikastaroak, bekak, bidaiak, azokak, literatura-sariak edo taldeak, afariak, musika-emanaldiak, komikigintza, etab.

-Aldizkaria (15 taldek). Batzuetan dagoenarekin jarraitu, edo beste kasuetan berria kaleratu. Maiztasunak hiruhilabeterotik asterokora doaz.

-Sentsibilizazio-lana (11 taldek): motibapen-kanpainak, kartelak, biotrikoak, artikulua, euskal jaialdietarako autobusak, etab.

-Haurrentzako ekintzak (10 taldek): hitzarmenak, ludoteka edo udalekuak, ekintza zehatzak...

-Hitzarmengintza (7 talde): gizarte-sektore guztiei edo aisialdiko taldeei zuzendurikoak. Horietaz gain beste 3 taldetan gizarte-sektoreei zuzenduriko egitasmoak aurkezten dira.

-Gazteak (5 taldek): gazteei zuzenduriko egitasmo zehatz eta konkretuak.

-Bestelako lan-ardatzak: sektore sozial konkreturen bat (lan-mundua, kirola, hezkuntza), bertsolaritza (4 taldek), emakume-taldea, matrikulazio-kanpainak, euskaldunberrientzako egitasmoak, jaietarako egitasmo bereziak, etab.

HARREMANAK

• Udalekin: oro har, esan daiteke euskara-elkartek harreman onak dituztela udalekin. Harreman hori maila desberdinetan gauzatzen da kasu bakoitzean, batzuetan komunikazio egokia izanez, besteetan elkarlanean modu osagarri batean ihardunez, beste batzuetan funtzio-banaketa eginez eta elkarlanerako hitzarmenak izenpetuz eta abar.

• Beste erakundeekin: euskara-elkartek beste erakundeekin (bai nazio-mailako beste herri-ekimenekin, bai erakunde ofizialekin) dituzten harremanak puntualagoak dira normalean. Harreman horiek dirulaguntzetara mugatzen dira udalerriz gaindiko erakundeen kasuan eta egitasmo solteren

«Nahiz eta pentsakera politiko desberdinetakoak izan, euskararentzat garrantzitsuak ziren pertsonak (euskara beraiarentzat garrantzitsua zutenak) elkartuz hasi ziren; honek herriko euskaldunengan sinesgarritasuna sortu zuen eta komunitatea egituratzen hasi ziren; ondoren eta gaur egun, euskararentzako funtzioak berreskuratzen ari dira»

«Hiru faktore hauen konbinaketak, hau da, aurreko dinamikarekiko aldaketa-nahiak, dinamika berriak behar lituzkeen ezaugarriak ezagutzeak eta horren adibide bat izateak eragin du euskararen aldeko herri-ekimena aro berri baten atarian aurkitzea»

bat burutzeraz nazio-mailako beste erakundeen kasuan.

TOPAGUNEA

- Hala ere, Galtzaundi Euskara-Elkartearen ekimenez, 1994. urtearen amaieran euskara-elkarteen arteko harremanbide baten proposamena mahaigaineratzen da. Harremanbide hori egun oraindik hezurramitu ez bada ere, bere oinarriak aztertzen ari da Euskara-Elkarteen Topagunea osatu ahal izateko.

- Euskara-Elkarteen Topaguneak, izenak dioen gisara, euskara-elkarteen bilgunea izan nahi du. Horregatik, elkarteen ezaugarri nagusiak bildu nahi ditu bere baitan, elkarteen aniztasuna errespetatuz.

- Aniztasun horren baitan, ordea, euskara-elkaratek amankomuneko oinarriak dituzte beren izateko erari dagokionez. Oinarri horien artean hauek dira garrantzitsuenak:

-Helburua: euskararen normalizazioa.

-Autonomoak: euskara-elkaratek ez diren erakundeekiko harreman organikorik gabeak.

-Zabalak: euskaltzale guztiei irekiak.

-Euskaldungoa biltzen dute, elkarlanean jarritz, euskarari balio berria emanez, euskal kultura zabalduz, euskarazko esparruak itsatsiz, euskarak behar dituen neurriak bultzatuz, galdatuz, presioa eginez...; azken finean, euskararen onurarako jokaerak iratzarrit eta itsatsiz.

-Lan-tresna: euskaraz ihardunaraziko dituen ekintzak eta zerbitzuak antolatzea.

- Topaguneak ere bereganatu egin beharko ditu oinarriko kontzeptu hauek eta berorietan oinarritu bere lana.

- Topagunearen zergatikoari dagokionez, adierazi beharra dago premia hori elkarreetan oro har somatzen diren behar batzuetan oinarritzen dela:

-Euskara-elkarteen mugimendua hedatzeko zailtasunak daude eta elkarre berriak sortu nahi dituztenak harremangune-finkorik gabe daude.

-Antzeko gaien inguruko esperientziak eta ideiak ez dira trukutzen.
-Isolamenduak, besteak beste, eraginkortasun eskasagoa eta zenbait baliabide ekonomiko ez aprobetxatzea dakar.

-Ez dago jarrera bateraturik euskalgintzari dagozkion erakundeen aurrean eta administrazioak eta beste erakundeek ere solaskidetzarik gabeko multzoa dauka aurrean.

• Topagunearen zertarakoa, beraz, honela laburtuko litzateke:

-Elkarteak berak indartzea eta beren baliabideak eta ahalmenak optimizatzea: baliabide ekonomiko berriak sortzeko eta daudenak hobeto erabiltzeko, esperientziak trukatzeko edo ekintza eta iharduera amankomunak bideratzeko.

-Atomizazioa gainditzea, euskararen aldeko elkarten topagune iraunkorra osatuz.

-Administrazioarekin eta euskalgintzako beste erakundeekin mantendu beharreko solaskidetzak eratzea.

• Euskara-elkarteak harremanbidean jartzea eta Topagunea eratzea honegatik guztiagatik planteatu bada ere, bada Topagunearen izaera eta zergatikoa arrazoitzen dituen beste oinarrizko puntu bat: norabideak.

• Euskararen egoerak ez du norabide-akatsik ametitzen. Horregatik, Topagunearen zeregin nagusietako bat euskara-elkarten norabidea euskararen zerbitzura ahalik eta modurik egokienean egon dadin ziurtatzea da. Hori dela eta, euskararen eta euskara-elkarten egoeraren diagnostia bere zeregin nagusietako bat izango du, horretarako hausnarketa-saioak ahalbidetuz. Hori guztia bakoitzaren nortasuna eta autonomia zalantzatan jarri gabe.

AMAIERAKOA

• Hona arte euskara-elkarten jatorriari eta norabideari buruzko zenbait argibide. Hortik aurrera iharduteak etorkizunari buruz ihardutea eskatzen du eta agian Euskara Elkarten Topaguneak berak har dezake hitza eginkizun horretan.

• Jarraian, euskara-elkarten jatorriari eta norabideari buruz esandako hainbat gauza laburtu eta argitzeko asmoarekin egindako diagrama duzue.

«Jauzi koalitatibo honek, sinesgarritasuna ezezik praktika erreala ere lortu badu ere, egunerokotasunak beste hainbat oztopo izaten ditu, eta ekimen berri hauek antzutu ere egin ditzake»

